

Joseph Martin (Joschka) Fischer'in Görüşlerinin 1998- 2005 Arası Koalisyon Partisi'ne ve Almanya'nın Dış Politikasına Etkileri

Bedri ŞAHİN¹

Özet: Almanya'nın dış politikası, birçok Avrupa Birliği ülkesinden farklılık taşımakla birlikte, bunun asıl sonuçlarının ve etkilerinin 1998-2005 yılları arasında uygulanan politikalarla birlikte olduğundan bahsedilebilmektedir. Yönetim süreçlerindeki birçok farklılık dikkate alınmakla birlikte, barışçıl politika izlemeyi hedefleyen ve bunu göstermede daha başarılı olan ilk görüşlerin Joschka Fischer görüşleri olduğu söylenebilir. 1998 yılında Fischer'in Dışişleri Bakanı olması ve 1999 yılında yönetimde yaşanan sorunlara değinmesi, dış politikada daha atıl kararlar almasını gerektirmiştir. Dolayısıyla Schröder-Fischer koalisyon hükûmeti hem Almanya halkına hem de Almanya'nın dış politikasına yönelik barışçıl bir politikayı desteklemişlerdir. Bunun nedenleri incelendiğinde Almanya'nın genişleme politikasını iyileştirme, sosyal adâleti, eşitliği, düzeni sağlama, diğer ülkelerle barışçıl bir ilişki kurma gibi yaklaşımlarda olduğu görülmektedir. Araştırmada genel görüşler buna bağlı olarak örnekler doğrultusunda açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Almanya, Dış Politika, Joschka Fischer, Koalisyon Partisi.*

¹ Dr. Bedri ŞAHİN, sahinbedri40@googlemail.com, Orcid ID: 0000-0002-6923-760X

Abstract: Although Germany's foreign policy differs from that of many European Union countries, it can be said that its real results and effects are with the policies implemented between 1998 and 2005. Although many differences in management processes are taken into account, it can be said that the first views that aim to pursue peaceful policies and are more successful in demonstrating this are the views of Joschka Fischer. Fischer's becoming Minister of Foreign Affairs in 1998 and addressing the problems experienced in the administration in 1999 required him to make more rational decisions in foreign policy. Therefore, the Schröder-Fischer coalition government supported a peaceful policy towards both the German people and Germany's foreign policy. When the reasons for this are examined, it can be seen that Germany has approaches such as improving its expansion policy, ensuring social justice, equality and order, and establishing peaceful relations with other countries. In the research, general opinions are explained accordingly with examples.

Key Words: *Germany, Foreign Policy, Joschka Fischer, Coalition Party.*

Giriş

Almanya dış politikası, liderlerin etkileri ve çalışmaları doğrultusunda yön kazanmıştır. 1998-2005 yılları arasındaki etkileriyle Joseph Martin (Joschka) Fischer, bu açıdan önemli bir yer tutmaktadır. Fischer'in Almanya Dışişleri Bakanı olarak görev yaptığı bu yılların yanı sıra, yaklaşık 20 yıl boyunca Alman Yeşiller Partisi'ne de liderlik yapması, Almanya'nın geleceğini etkilemiştir. Fischer'in Doğu ve Batı politikaları, çevre ülkelerin tepkileri kadar Almanya'da da gösterilen tepkileri yakından incelemeye kaynak olmuştur. Ayrıca bu süreçlere ilişkin örnekler ile de uygulanan bu politikaların etkileri de açıklanmıştır. Örneğin bu

etkilerden birisi, Almanya'ya göç etmek zorunda kalanlara ilişkin uyguladığı Doğu politikası çalışmasıdır. Doğu genişlemesi, bilhassa Polonya ile ilişkiler açısından Almanya'nın tutumu, federal hükümet tarafından alınan karara yönelik değerlendirilmiştir. 1998 yılında Almanya'nın seçim döneminde olması ve Fischer'in göreve başlayacağı bu süreçlerde alınan kararlar, zorunlu göçlerin ve sürgünlerin yapılmasında sürecinde büyük haksızlık olmasıyla ilişkilidir (Fischer, 2000: 5). Hukuka aykırı davranışları şiddetle eleştiren Fischer, Almanya'nın Doğu politikasını başarıyla yönetmiştir. İlerleyen süreçte koalisyon hükümetinin göç ve sürgün konularındaki başarıları dış politikada olumlu sonuç yaratmıştır. Buna göre Almanya'nın 1998 yılındaki iş birliği çağrısı, eşitlik, adâlet ve haklılık politikalarının yaygınlaşması, stratejik adımların atılmasına aracı olmuştur.

Almanya'nın diğer ülkelerle ilişkisinin yanı sıra, dünyanın büyük ekonomik güçlerinden biri olması, dış politikadaki yönünü etkilemektedir. Yayılmacı politikanın sonuçları, 1990 yılındaki birleşmeden sonra kendini sınırlamasına neden olan faktörlerin ortadan kaldırıldığı dönem olmuştur.

Tarih boyu Doğu ve Batı yönlerinden sürekli tehdit altında yaşayan Almanlar, ayrıca federatif yapısından dolayı sömürgeciliğe (yayılmacılığa) diğer Avrupa ülkelerinden çok geç başladığı için, sanayisi için hammadde bulmak, yaşam sahasını genişletmek için öncelikle Doğu tarafındaki devletleri bünyesine katmayı hedeflemiştir. Bu bağlamda Doğu Almanya'dan (DDR) gelen göçü kısa sürede kabullenmiş, göçten dolayı oluşan sorunları başarıyla çözmüştür.

Alman sorunu, gerek Alman Birliği'ni tamamladıktan sonra; iki büyük dünya savaşını çıkaran Alman milletine karşı olan dünya ve özellikle de perifesindeki ülkelerin (Fransa, Polonya vb.) üzerinde önemle durduğu

politik bir tehdit algılama konusudur. Uluslararası ortamda Almanya'nın 1998-2005 yılları arasında iki dönem iktidar olan Kırmızı-Yeşil (Sosyal Demokrat Parti-Yeşiller) koalisyon hükûmetinin barışçı, uzlaşmacı dış politika mı izleyecek; yoksa yayılmacı bir politika mı izleyeceği konusunda kaygılar mevcut idi. Bu hükûmet kendini Alman Sorunu'ndan dolayı sınırlayan ana faktör Alman Ordusu'nun (Bundeswehr) Alman toprakları dışında müdahale etmeme geleneğini Kosova Savaşı'nda haklı gerekçelerini açıklayarak kaldırmıştır.

Diğer önemli konu, Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı'ndaki yenilgisidir. Savaş sonrasında işgal güçlerinin sıkı kontrol zincirinden kurtulması durumu yaşansa da bunun etkileri ve sonucu 1996 yılına kadar devam etmiştir. 1998-2005 yılları arasında Schröder-Fischer koalisyon hükûmeti yönetiminin güçlü etkileri ile, Almanya'nın dış politikasında sağlam stratejik adımlar atmasına yardımcı olmuştur. Sosyal Demokrat Partisi ve Yeşiller'in de iktidarın başında buldukları dönemde, bu zamana kadar geliştirilen görüşlerden farklı değerlendirmeler yaptıkları bilinmektedir. Öte yandan Adolf Hitler'in politikalarına ve uygulamalarına karşı çıkan bu iki lider, Almanya'nın Batı Almanya ve Doğu Almanya ile birleştikten sonra Almanya olarak dünya ulus devletleri arasında yer aldığı anda, anayasasına koyduğu yayılmacılık/saldırganlığa karşı engelleyici kanunları koruyan, başarıyla uygulayan olarak da bilinmektedirler.

Koalisyon hükûmeti gerek Batı Almanya devleti kurulduğunda gerekse sonra Batı Almanya ve Doğu Almanya devletlerinin birleşerek resmi adı Federal Almanya Cumhuriyeti (Almanya) kurulduğunda, anayasalarında (Grundgesetz) Adolf Hitlerin yayılmacı/saldırgan bütün politikalarını engelleyici yasaların hükûmet olarak sıkı takipçisi ve uygulayıcısı olmuştur. Bir diğer deyişle anayasa ile engelleme getirilen her konuda hükûmet hiçbir taviz vermemiş, barışçı/uzlaşmacı/iş birliğine dayanan

neoliberal kurumsal yapıya uygun bir dış politika izlemiştir (Şahin, 2023:120-125).

Böyle bir durum, Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı yenilgisiyle başlamış, ilerleyen dönemlerde yenilgi etkisinin bıraktığı izlerle devam etmiştir. İşgal güçlerinin çekilmesinin ardından toparlanmaya yönelik olan çalışmaların en önemli adımı ise, Schröder-Fischer koalisyon hükûmeti yönetimi ile başlamıştır. Koalisyon partisi görüşlerinin ve çalışmalarının politik yönü ise, ilerleyen dönemlerde Almanya'nın dış politikasını etkilemiştir. Dolayısıyla bu çalışmada Fischer'in Almanya'nın koalisyon partisine ve dış politikasına etkileri incelenerek 1998-2005 dönemleri arasındaki sonuçları değerlendirilmiştir.

1. Joschka Fischer'in Görüşleri ve Önemi

Joschka Fischer'in görüşlerinin kapsamı, ulusal devlet anlayışından federasyona doğru yol alan bir entegrasyon ilişkisini vermektedir. Ancak bu tür anlayış ve öne sürülen tezler Fischer'in çalışmaları yakından takip edildiğinde kendi içerisinde çelişmektedir. Çünkü Hekimler'in (2007: 34-35) çalışmasında da belirttiği üzere, ulusal kültürlerin korunması fikriyle yücelik kazanan ulusal devlet karakteri, vatandaşın sorularına tam anlamıyla cevap veremeyecek ölçüdedir. Ancak Fischer tarafından ortaya koyulan Federal Avrupa Tezi, Alfred Deger ve Jacques Dellors'un uluslarüstücülük tezinden daha çok kabul gören özellikleriyle karşımıza çıkmaktadır. Fischer'in görüşlerini anlamak için 2000 yılında yaptığı konuşma dikkate alınabilir, Fischer bu konuşmada, konfederasyondan federasyon yapısına ulaşmanın, Avrupa entegrasyonu için önemli olduğu tezini savunmaktadır. Almanya'nın dış politika çalışmaları ve gelişmeleri için Federal Avrupa Tezi, Avrupa Birliği (AB)'nin Doğu ülkelerine açılmasında bir zorunluluk olarak yorumlanmaktadır. Aksi durumda Avrupa ülkelerinin entegrasyonunun imkânsız olması söz konusu olacaktır.

Ayrıca dış politikada başarılı olamayan ülkeler, Avrupa’da bölünmüş bir sistemle uğraşmak zorunda kalacaklardır. Avrupa’da kapsayıcı düzen olmadığı takdirde devletler sistemi, uzun vadede Avrupa’yı belirsizlik kıtası hâline getirecektir (Fischer 2010: 5). Fischer’in tezi ise bu zararları minimize etme, dış politika yönetimini profesyonel ölçüde yapma ve böylece Almanya’nın geleceğini de iyileştirme üzerinedir; özellikle Doğu genişlemesi ve politikası, birçok yönüyle önemli kabul edilmektedir. Soğuk Savaş sürecinden sonra ülkelerin genel politikaları ve çalışmaları dikkate alındığında dış politikadaki güçlü gelişmeler, Ortadoğu ile Doğu Avrupa ülkelerine yönelimi de artıran gelişmelerdir.

Fischer’in görüşlerinin ve çalışmalarının önemi, ortaya koyduğu başarıyla ölçülmektedir. Bunun ise cevabı çok basittir: Devletler birliğinden, bir Avrupa federasyonu olarak tam parlamentarizasyona geçiş söz konusudur. Federal Avrupa Tezi görüşü, Fischer’in çok iyi şekilde bildiği ve sistematik yaklaşım getirdiği modeldir. Diğer yandan Fischer’in görüşü, demokratik bir gelecek için mevcut kurumsal sistemin değişmesini savunmaktadır. Dış politikadaki başarı için değişimlerin önemine vurgu yapan Fischer, bu değerlendirmeleri hem Almanya hem de uluslararası ölçekte yapmaktadır. Fischer yeni ittifaklarla güçlenmiş bir ülkenin, birçok tehditten korunmasının daha hızlı olacağından hareketle, bu bağlamda biçimsel bir yapıya da işaret etmektedir (Joerges v.d., 2000: 3-4). Bu amaçla ise Fischer’in insan ve medeni hakları ön plana alarak anayasal antlaşmayı yapma isteğini ön plana aldığı görülmektedir. Avrupa ve ulus devlet anlayışı arasında kurulan ilişki, yönetim düzeylerini değiştirecektir. Böylece parlamento, hükûmet ve doğrudan seçilmiş cumhurbaşkanı üzerinden geniş idari yetkilere sahiptir. Güçler ayrılığını savunan Fischer, yönetimde kolaylık ve adâlet olsun diye, anayasaya ek olarak entegrasyon hukukunu da dâhil etmiştir. Fischer’in dış politikada daha güçlü olabilme ve uzun vâdeli sağlam stratejik adımlar atma düşüncesi, ayrıca göçmenlerin Almanya’da entegrasyonun da yönetim için

önemli bir konu olduğu kabul edilmiştir.

Fischer'in görüşlerine yönelik verilen örneklerden anlaşılacağı üzere, aslında dış politikada güç dengesini kurma ve bunu, Orta Doğu ve Doğu Avrupa ülkeleri üzerinden çıkarlarını gerçekleştirme düşüncesi mevcuttur. 1998-2005 yılları arasında dış politikada güç dengesini başarıyla gösteren Fischer, görüşlerini dile getirirken ve tezlerini savunurken, güçlü bir devlet profili çizmeye çalışmıştır. Sterzing ve Böhme ise, bu yöndeki çalışmalar açısından yetenekli diplomatlar olması gerektiği konusuna vurgu yapmışlardır (Sterzing v.d., 2002).

Bu bağlamda sorunları çözmeye stratejik düşünen Fischer'in 2001 senesinde, İsrail ve Filistin arasında doğrudan arabulucu rolünü üstlenmesi ele alınmaktadır. Bu dönemde de Filistin lideri Yaser Arafat'a karşı gerçekleştirilen terör saldırısından sonra, Filistin halkı protestolar yaparak bu saldırıyı kınamıştır (Joerges, v.d., 2002: 31-32).

Fischer'in görüşlerinin koalisyon partisi ve dış politika üzerindeki etkileri bu değerlendirme örnekleri ile bağlantılı incelenecektir. Buna göre ifade edilebilir ki, Fischer dış politikada yetkin bir tavır ve tutum sergileyerek görüşlerini dile getirmiştir. Sosyal Demokrat Parti (SPD) Offenbach şehri milletvekili, aynı zamanda Alman Federal Meclisi'nin Avrupa Birliği Parlamento Grubu'nun bir üyesi olan Uta Zapf, Doğu Avrupalı ülkeler ile ilişkilerin güçlendirilmesini hedef almıştır. Onun bu görüşü, 1998'den önceki hükümetlerce de desteklenmiş bir konudur. Dolayısıyla 1998 yılından önce başbakanlık koltuğuna sahip olan Hristiyan Demokrat Birlik Partisi (CDU)-Hür Demokrat Parti (FDP) koalisyonu ile Doğu Avrupa konusunda aynı görüştedir. Ancak bunun gerçekleştirilmesi için iyi bir planlama ve organizasyon gerekmektedir (Zapf, 2001: 23). Bu kapsamda, koalisyon partilerinin görüşleri bazı konularda birbirine paraleldir ve süreklilik arz etmektedir. Koalisyon hükümetlerinin genel

görüşleri ve liderlerin bu etkileri, Almanya'nın dış politikasını şekillendiren bir öneme sahiptir. Bunun etkileri zamanla birçok uluslararası gelişmelerde de görülmüştür. Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'ye verilen destek buna güzel bir örnektir. Almanya'nın genişlemek istemesi, haklı olarak dünya kamuoyunu endişelendiren konu olması; Almanya'nın tekrar saldırgan ve yayılmacı bir dış politika uygulayıp uygulamayacağı dünya kamuoyu tarafından dikkatle izlenmektedir. Doğu Almanya'dan Batı Almanya'ya doğru yaşanan göçlerdeki artış endişeleri artırmıştır. Almanya'yı ilerleyen dönemlerde göç politikalarının tehdit etmesi, muhafazakâr çevrelerce de önlem alınması gerektiği fikrini oluşturmuştur. (Hekimler, 2007: 191). Dolayısıyla Fischer'in görüşleri, koalisyon partisinin çalışmaları ve uygulamaları içinde, dış politikanın gelişmesine katkı sunan ve Almanya'nın çıkarlarını gözetten bir anlayıştır.

1.1. Fischer'in Görüşlerinin Koalisyon Partisi Kararlarına Etkisi

Sosyal Demokrat ve Yeşiller Partisi ittifakı, 1998-2005 yılları arasında kurulan bir koalisyon partisidir. Schröder-Fischer koalisyon hükûmetinin liderleri, dış politikayı aynı yönde inceleme ve Almanya için hedeflerinin aynı olması doğrultusunda, yönetimi beraber yürütmüşlerdir. Bu konuda attıkları stratejik adımlar ise birçok örnekle karşımıza çıkmaktadır. Yapıcı çalışmalar ve uygulamalar, Almanya'nın genişlemesini sadece dış politika ile desteklemekle sınırlı değildir. Nitekim bu tür çalışmaların hızlanması için Almanya'nın daha güçlü bir yönetime ihtiyaç duydukları da ifade edilmektedir. Almanya'yı Adolf Hitler'in politikalarından dışarı çıkarmada ve kısıtlayıcı zincirlerinden koparmada başarılı adımlar atmışlardır. Devlet yapısının gelişimi, sıradanlaşmayan ve gittikçe sağlamlaşan bir devlet profiline ulaşmıştır (İnat, 2009: 1-2). Bu konuda özellikle de Yeşiller Partisi'nin ilkelerine bağlı olan Dışişleri Bakanı Fischer, dış politikayı yönetirken kriz durumlarından uzak durma talebinde bulunmuştur. Uluslararası ölçekte yaşanan kriz ve

savaşlarda yapıcı tutumlar/politikalar, krizlerin içerisinde yer almama ve sadece insani amaçları kapsayan askeri müdahaleler benimsenmiştir. Diğer yandan yine bu dönemde koalisyon partisinin dış politika ile ilgili görüşleri, uluslararası ölçekte kuvvet uygulamalarından kaçınılması üzerinedir. Bu durum Almanya'ya güven açısından uluslararası arenada önemli avantaj kazandırmıştır. Bu güveni gören ve bilen Almanya, Güvenlik Konseyi kararına gerek duymadan ülkesi dışında bir kuvvet uygulamıştır. Uygulanan kuvvetler sınırlı olduğu için belirtilebilecek asıl gelişme, bu durumların yani askeri operasyon yapılması, pasifist gelenekçi yapıda olan partilerin iktidarı döneminde yaşanabilmesidir (Veit, 2006: 53-56). Bu bağlamda Almanya'nın dış politikasındaki bu kısa ve uzun vâdeli stratejiler, koalisyon partilerinin görüşlerinin sonucudur.

Almanya'nın dış politikasının geleneksel yapısı sivil güç temelli olup, ekonomik araçların kullanıldığı yumuşak güç unsurlarının olduğu, uluslararası etkileri ön planda olan bir yapıdadır. Böyle bir politika ise, askeri ve siyasi alanlarda yaşanan çekimserlik ve çok uluslulukla gerçekleşmektedir. İlkelerin geliştirilmesinde en etkili olay, Almanya'yı sarsan iki büyük Dünya Savaşı ve ardından gelen Soğuk Savaş sürecidir. Sosyal Demokrat ve Yeşiller Partisi'nin koalisyon hükûmeti ağırlıklı olarak Avrupa ittifakına; bir önceki koalisyon hükûmeti Hristiyan Birlik Partisi ve Liberal Parti (muhafazakâr-liberal koalisyonu), geleneksel ölçüde Atlantik ittifakına odaklanmıştır (Büyükbay, 2017: 22-23).

Koalisyon partisinin tutumu açısından örnekler genişletilebilmektedir. Bunların özellikle de Fischer görüşlerine yönelik incelemeler, Almanya'nın dış politikası üzerindeki etkileri açısından önemlidir. Örneğin Hekimler çalışmasında da değindiği üzere, 1998 yılındaki iktidar değişimi ile birlikte Gerhard Schröder başkanlığında oluşturulan SPD-Yeşiller koalisyonu, Kosova Savaşı'nın yaşandığı ve destek arayışı, 1999 yılındaki uygulamalarla birlikte dış politikada bazı konuların daha çok

tartışılmasına neden olmuştur (Hekimler, 2007: 190)

Özellikle Avrupa’da ve Atlantik’in öte yakasında en çok tartışılan konu pasifist barışçı bir dış politika izleyen Almanya’nın, Kırmızı-Yeşil koalisyon hükûmeti zamanındaki Kosova krizinde nasıl bir politika izleyeceğidir. Tartışılan bu en temel konu Fischer’in açıklamasında “Bir daha Auschwitz olmayacak!” ifadesiyle vurgulanmıştır. Fischer bir daha asla Auschwitz Yahudi toplama kampındaki gibi bir büyük acı/trajedi yaşanmasın diye bu ifadeyi kullanmıştır. Kosova’da 1999 yılında NATO’nun yönetiminde olan hava saldırılarına katılma kararını alması ve bunu uygulaması Almanya dış politikasında büyük bir dönüm noktasıdır. Fischer’in tek başına koalisyon hükûmetinin bu kararı almasındaki etkisi, çok belirgin şekilde karşımıza çıkmaktadır. Müdahale kararını meşru kabul eden Fischer, Almanya için tarihi bir görüş/karar ve duruş sergilemiştir (Gross and Gross, 2009: 14). Fischer’in görüşlerinin etkileri arasında göze çarpan bir diğer durum, Ayvaz tarafından yapılan analizde de belirtildiği üzere, Yeşiller Partisi mensubu bir politikacının Dışişleri Bakanı olmasının yanı sıra bazı bakanları da etkilemesinin kazandırdığı büyük avantajdır. Yeşiller koalisyon döneminde Almanya siyasetinde önemli bir konuma ulaşmıştır. Ayrıca diğer yandan koalisyon partisinin başarıları arasında, ilerleyen dönemlerde federal bazda en büyük seçimlerden biri olan 2009 Bundestag seçimlerinde %10,7 oranında oy alması da gösterilebilir. Yine tarihinde ilk defa, Baden-Württemberg gibi Hristiyan Demokrat Parti’nin (CDU) güçlü olduğu eyalette, 2011 senesinde meclis seçimlerini kazanması da büyük bir başarıdır (Ayvaz, 2017: 20). Yeşiller’in 1998 yılında başlayan çalışmaları ve ilerleyen süreçlerde etkileri, Almanya siyasi tarihinde için önemli bir kırılma noktası olarak kaydedilmiştir.

1.2. Almanya'nın Dış Politikasına Etkisinde Fischer'in Görüşleri

Joschka Fischer'in Almanya siyaseti üzerindeki etkilerine dış politika açısından bakıldığında, ilk olarak 27 Eylül 1998 yılında Sosyal Demokrat Parti'nin (SPD) %40,9, Yeşiller Partisi'nin ise %6,7 oranında aldığı seçim sonucu ile, bir koalisyon hükûmetinin kurulması fikri ortaya çıkmıştır. Şansölye (Başbakan) olarak görevde yer alan Gerhard Schröder 1998-2005 yılları arasında toplamda iki kabine hükûmeti kurmayı başarmıştır. Fischer'in şansölye yardımcısı ve aynı zamanda dışişleri bakanı olması ise, Yeşiller'in kuruluş felsefesine göre uygun olarak, farklı toplumsal kesime hitap etmesiyle açıklanmaktadır. Yeşiller'in savaş yanlısı olmamaları, ekolojinin korunmasına özen göstermeleri, nükleer enerjiye karşı olmaları, geri dönüşüm politikası çalışmalarını artırmaları gibi çalışmaların yanı sıra; Yeşiller aynı zamanda Almanya'nın dış politikasını şekillendiren konulara da çok önem vermektedir. Partinin geliştirdiği tezler, 1980'li yıllarda hükûmet yönetimini devralan, Hristiyan ve Sosyal Demokratlara karşı duran görüşlerdir. Muhafazakâr-liberal dönemden sonra ise Yeşiller Partisi'nin hükûmet yönetiminde yerini alması, Alman siyasetinde önemli bir tarihi dönem olmuştur (Dağ, 2019: 109). Dış politika anlayışı, bu süreçte etkinliğini göstermeye başlamıştır. Diğer ülkelerle ilişkilerin olumlu perspektifte ilerlemesi ve Almanya'nın refah düzeyini artırarak sosyal adâletin inşa edilmesi önemli birer unsurlardır. Fischer'in görüşlerinin dış politikadaki yansımaları bu süreçte net bir şekilde görülmektedir.

Almanya'nın 1998-2005 yılları arasında Avrupa ülkeleriyle olan ilişkilerinde görülen uzlaşmacı tutum, Doğu Avrupa ve Orta Doğu ülkeleriyle ilişkilerinde de görülmüştür. Bu açıdan Fischer'in Avrupa ortakları arasında yer alan diğer ülkelerle ilişkilerde daha yapıcı tutum geliştirdiğinden bahsedilebilmektedir. Bu tutum/politika ile alâkalı olarak, Müller'in çalışmasında belirtildiği üzere, Doğu ve Batı yani iki Berlin arasında

arabulucu görevini yerine getiren Fischer'in bölgeyi ziyareti önemli bir siyasi hamledir. Ortadoğu'da İsrail ve Filistin arasında barış ortamı olması için yapılan bu önemli girişimle "Yol Haritası" belirleyerek siyasi süreç açısından önemli bir role sahip olmuştur. Nisan 2002'de Fischer, Orta Doğu politikalarında etkinlik kazanan uygulamalarla da dikkatleri üzerine çekmiştir. Filistin devletinin erken ilân edilmesinin öngörüldüğü "Fischer Fikir Belgesi"ni sunmuş, bu belgeyle barış hedefine ulaşılmasında gerekli ana hatları çizdiği politikayı göstermiştir. Bu ana hatlar, Avrupa Birliği yetkilileriyle yakın temastaki birçok partinin de faaliyetlerini koordine etmesinde önemli bir rol oynamıştır (Müller, 2010: 12). Buradaki yol haritası, tarafların barış hedefine doğru giderken yapacakları toplantılardır. Fischer'in bu belgedeki yapıcı görüşlerinin, etnik açıdan yorumlanması yanlıştır. Bu konuda özellikle Almanya'nın Hristiyanlaşma mücadelesinde Alman sekülerliğine karşı tutumu hem Almanya'da hem Avrupa'da olumlu karşılanmıştır. Yeşillerin seçimlerde oy oranını artırmasında bu politikaların da olumlu etkileri olmuştur. Dolayısıyla Fischer'in bu görüşlerinin, dış politikadaki başarısına da olumlu etkileri olmuştur.

Fischer'in Doğu Almanya'ya olan yayılmacı ama saldırgan olmayan dış politika anlayışı/stratejisi, Doğu Avrupa ülkeleriyle ilişkileri üzerinden de değerlendirilmektedir (Thoene, 2014: 51). Özellikle Polonya ile ilişkilerin kuvvetlendirilmesine bağlı yapılan çalışmalar önemli bir yere sahiptir. Alman vatandaşlarının haklarını savunma gereğince bu politikalar hem Polonya'da yaşayan Almanların hem de Almanya'da yaşayan Doğu Avrupa ülkelerindeki vatandaşlarının çıkarlarını gözeten kararlarla doludur.

Partilerin dış politikada stratejik adım atmaları, 1998 yılındaki seçimlerde öncelikli yer kazanmalarına ortam hazırlamıştır. Ülkenin dış po-

litikasındaki köklü değişiklikler, ilginç bir şekilde en önde gelen iki partinin görüşlerinin uyuşmasıyla sağlanmıştır. Almanya'nın geçmiş dönemdeki davranışlarından/politikalarından kopuşu temsil eden arayışlar, partilerin genel olarak tezlerini incelemede önemlidir. Brummer ve Oppermann'ın çalışmasında da değinildiği üzere, Alman militarizmini tekrardan uygulama amacıyla Fischer'in gerçekleştirmeyi hedeflediği asıl unsur, ülkenin geçmişini eylemsizlikten çok askeri harekât (operasyon) gerekçesinin görülmesini sağlamaktır. Almanya'nın Nazi geçmişinin sonucuyla alınan bu karar, “Bir daha savaşa asla!” sloganlarıyla geçerli olmuştur. Soykırım gibi tehdidin olmasını kabul etmemeleri ise özellikle dış politikada ahlaki yükümlülükleri gözetme ve diğer ülkeleri destekleyerek kendilerini de aynı yönde gösterme arayışıyla sonuçlanmıştır. Dolayısıyla başka bir Avrupa ülkeleriyle ortak hareket etme fikri, dış politikanın da önemli bir adımı olmuştur (Brummer and Kai Oppermann, 2021: 4). Sosyal Demokrat-Yeşiller Partisi'nin koalisyonunu bir araya getiren asıl faktör, müdahalesizlik hatta pasifizmdir. Fischer'e göre Almanya'nın zarar görmesinde ya da Nazi olaylarının yaşanmasındaki asıl faktör, askeri müdahale, Nazi olaylarının etkileri ve dolayısıyla soykırımın getirileridir. Bu kısıtlayıcı/engelleyici zincirlerden kurtulmak ise pasif kalmak ve ahlaki yönüyle ön plana çıkan görüşleri desteklemektir.

Şansölye (başbakan) Schröder ve dışişleri Bakanı Fischer, 1998-2005 yılları arasındaki yönetim anlayışlarında dış politikayı daha “normal” adlandırdıkları bir sürece yönlendirmişlerdir. Bu yönleriyle iç ve dış kamuoyunda büyük övgü ve güven kazanmışlardır. Fischer stratejik düzeyde atacakları adımlarda, Almanya'yı Nazi militarizminden kurtarmayı hedeflemiştir ve başarılı olmuştur. Almanya'nın dış politikasında pasifist yönüyle güçlü kalmayı planlamasıyla birlikte; kuvvetlerini meşru olmayacak şekilde savaştırmaya asla yönlendirmediği görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) tarafından 1990-1991 yılında hazırlanan Körfez Savaşı koalisyonunun dışında kalması, Almanya'nın

bu tutumunu/politikasını önemli ölçüde yansıtmıştır. Ülke genelinde savunulan tez, silahlı kuvvetlerin dış politikada güç dengesini yaratma başarısıdır. Dış politikayı güçlendirme arayışı sırasında Almanya, 1999 yılında Kosova'nın NATO liderliğindeki bombalanmasında görev almasının yanı sıra, özel askeri kuvvetlerin aynı şekilde iki yıl sonrasında Afganistan'daki Taliban karşıtı koalisyonun bir parçası ile de savaşmıştır. Schröder ve Fischer, Federal Meclis'te bu askeri müdahaleleri savunmakla kalmayıp; bu konudaki tartışmaları göğüsleyerek kazanmışlar, bu gergin süreçte siyasi kariyerlerini riske atmışlardır. Almanya'nın etkin bir barış gücü sağlama potansiyeli ve çalışmaları bu şekilde dış politikada önemli bir kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır (Grant, 2005: 1). Ayrıca Fischer'in 2000 yılında ılımlı federalist model önerisi, bazı Avrupalı komşuların, Almanya'nın kendi tasarımını oluştururken, bir yandan da Avrupalı ortaklara dayatmaya çalıştığını öne sürmelerine neden olmuştur. Diğer yandan göçten dolayı doğan gelişmeler, Almanya'da hükûmete karşı olan entegrasyon baskısının artmasına neden olmuştur. (Harnisch, 2001: 36). Dış politikayı şekillendiren ve yönlendiren kişi olarak Fischer, yapılan çalışmalara ve kabul edilen uygulamalara önemli bakış açısı sunarak üzerine büyük riskler almıştır. Dış politikanın ne yönde bir sonuç alacağı bilinemese de üzerinde durulan asıl konunun Fischer'in adaletli, eşitlikçi, ahlaki yönüyle savaş yanlısı olmayan politikaları desteklemesiyle birlikte açıklanabilmektedir.

Fischer'in yönetim anlayışına değinilerek de bir dış politika değerlendirmesi yapılabilir. "*Sorumluluğu kabul edecek güce, ne kadar zor olursa olsun sahip çıkılmalıdır*" şeklinde ifade edilen bu görüş, Fischer'in iç ya da dış politikadaki uygulamalarını değerlendirme sırasında, koalisyon hükûmetinin Alman halkıyla yüzleşmesine neden olmuştur (Fix ve Keil, 2017: 4-9). Zorlu yüzleşmeler ve sonuçları, Sosyal Demokrat-Yeşiller Partisi koalisyonunun dış politikada önemli adımlar atmasına katkı sağlamıştır, ancak halkın bu yöndeki tutumu çok zorlayıcıdır. Halkın des-

teğini alan Fischer'in politikaları/uygulamaları arasında yönünün savaş olmaması, halkın da en çok talep ettiği tutum/politika olmuştur. Aynı zamanda Fischer, nükleer silahların kullanımına da karşı duran kişilerden biridir. Halkın bu konudaki desteği Fischer'in çalışmalarını artırmasını sağlamıştır. Fischer'in bu yöndeki adımlarından biri de NATO içinde bu konuda tartışma başlattığını belirten Harnisch'in çalışmasında görülebilmektedir. Fischer, koalisyon anlaşmasının nükleer silahlarının kullanımından vazgeçilmesi hükmüne göre hareket etmiştir (Harnisch, 2001: 41). Yine dış politikadaki bu örnek, barışçıl politikanın sürdürülmesinin yanı sıra, savaşlarda insani davranışların gösterilmesini amaçlaması doğrultusunda önemlidir, nitekim Almanya halkından da desteği bu yöndeki görüşlerle-politikalarla kazanılmıştır.

2. Almanya'nın 1998-2005 Dönemlerinin Dış Politikada Yansımalarının Diğer Ülke Örnekleri Açısından Değerlendirilmesi

Almanya'nın dış politikasını değerlendirme ve Fischer'in 1998 yılından sonra uyguladığı politikaları inceleme açısından Soğuk Savaş süreci ve sonrası önemlidir. Diğer Avrupa ülke örnekleri, uluslararası ilişkilere özgü stratejik adımlar atmışlardır. Örneğin ABD, gerçekçi bir bakış açısıyla yaklaşmış ve Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonraki süreçte Almanya'nın gün geçtikçe kendi çıkarlarını vurgulayan ve savunan milliyetçi dış politika duruşuna yönelmesi beklenmiştir. Bu görüşü destekleyen ülkeler, Irak konusuna yönelik çatışmayı, bir gelişme göstergesi olarak yorumlamışlardır. 2003 yılında gerçekleşen Münih Güvenlik Politikası Konferansı'nda Fischer'in, Savunma Bakanı Donald Rumsfeld'in savaş için dava açmasına ilişkin verdiği yanıt "*Affedersiniz ama ikna olmadım*" şeklindedir. Fischer'in uygulamaları, ABD'yi şaşkırtmakla kalmamıştır, ABD'nin arzusunun gerçekleşmesini de sonlandırmıştır (Rudolf, 2004: 3). Almanya'nın dış politikasından bazı kişiler de ortak bir Avrupa kimliği desteğiyle yorumlarını geliştirmişlerdir. Ancak

ABD'ye rakip düşünülebiyecek bir kimliğin ortaya çıkamayacağı görüşü, Fischer'in genel yorumudur. Dolayısıyla gelecekteki Avrupa'nın ABD'ye rakip olması da söz konusu değildir (Rudolf, 2004: 9). Bu nedenle dış politikada uygulanan stratejiler, güçlü/etkili yapıda da uzun dönemli değerlendirmelerin bir sonucudur. Ancak Almanya'nın dış politikasının şaşırtıcı bir öneme sahip olduğu da ifade edilebilmektedir. Hatta bu konuyla ilgili Fischer, ABD'nin küresel dengeyi sağladığına da değinmiştir. Avrupa geneli için transatlantik ilişkilere değinen Fischer, Almanya'nın dış politikada uğraşmaması gereken rolü üstleneceğini de aynı şekilde vurgulamıştır.

Almanya'nın dış politikayı yönetme işlevi, iktidar koalisyonunun siyasi görünümü ile de açıklanmaktadır. 1998 yılında iktidara gelen partinin Almanya için dış politikadaki etkinlik durumu, özellikle 1999-2001 yılları arasında bir dizi olayların meydana gelmesiyle birlikte, Kosova'da yaşanan olayların ve NATO'nun Yugoslavya'ya bombalı saldırıları başlatma kararında değerlendirilecek görüşle ilişkiliydi. Güvenlik ve istikrar bu süreçte en önemli unsurlardan biri olmuştur.; 2001 yılı aralık ayında Laeken şehrindeki zirvede Fischer'in Alman politika yapıcılarına yaptığı uyarılar Avrupa Birliđi'nin genişlemesine yönelik olmuştur. Bu toplantıda Almanya'nın genişleme sürecine destek verilmiştir. Bu durumun yanı sıra ise Türkiye gibi diğer ülkelerden de destek alınmaya çalışılmıştır (Szymański, 2007: 31). Fischer yukarıda belirtilen toplantıda güvenlik ve istikrar için Avrupa Birliđinin genişlemesinin gerektiğine dair uyarılarda bulunmuştur. Nitekim bu uyarılardan sonra, zirvede oylama sonucunda 2004 yılına kadar AB yeliđe hazırlanacak 10 ülkenin adı açıklanmıştır: Kıbrıs, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Polonya, Slovakya, Çekya ve Slovenya.

2000'li yılların başlarında Almanya Dış İşleri Bakanı Joschka Fischer'in ortaya attığı iki önemli kavram vardır. Bunlardan bir tanesi "de-

rinleşme”, bir diğer ise “genişleme”dir. Derinleşme ile Fischer Avrupa Birliği’nin kurucusu olan ilk altı ülkeyi işaret etmekte ve birliğin temellerinin daha da sağlamlaşması için öncelikli olarak bu üyelerin her alanda entegrasyonunun önemine işaret etmektedir. Genişleme ilgili ile ise, Avrupa Birliği’nin Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerini dâhil ederek birliğin topraklarının genişlemesini kastetmiştir (Fischer, 2010).

Fischer’in görüşleri Almanya dış politikası çerçevesinden incelendiğinde, uzun dönemlerde olumlu bir gelişmenin bazı ülkeler (Almanya’nın Avrupa’daki tarihi/ezeli rakibi Fransa) arasında olmadığına değinmesi, bu yönde bir politika sergilemesine neden olmuştur. Örneğin Almanya-İsrail ilişkilerinde elli yıldır olumlu bir gelişme ve iyileşme olmaması, 1998-2005 yılları arasında da titizlikle savunduğu konular arasındadır (Çalışır, 2017: 116). Fischer’in Filistin’in yanında yer alarak görüş belirtmesi de bu durumla bağlantılıdır. Dolayısıyla İsrail’in tutumu ve savaşçı politikasının karşısında yine Fischer, “Filistin Fikir Belgesi” ile yapıcı bir tutum sergilemiştir. Fischer’in bu belgedeki fikirleri, “önleyici güvenlik politikası” olarak değerlendirilebilir (Canbolat, 2014: 29). Avrupa açısından tarihe bakıldığında, Avrupa’ya karşı olan tehditlerin büyük oranda doğudan geldiği bir gerçektir. Nitekim Fransız politika yazarı Emeriç Cruce ayrıca bir diğer Fransız olan filozof Jean-Jacques Rousseau da Avrupa için tehdidin hep doğudan geldiğini ve bu tehditlere karşı kıtanın ortak bir ordu kurarak karşı durması gerektiğini, ısrarla vurgulamışlardır. Yukarıda bahsedilen Fischer’in Filistin Fikir Belgesi’ndeki bu durum “önleyici güvenlik politikası” olarak ifade edilmiştir. Nitekim tarihte Doğu Bloku ülkelerinin Avrupa kıtasından ait olmadığı, kıtanın sadece Batı tarafının Avrupa kimliğine ait olduğu fikrinin/inanışının olduğu unutulmaması gerekir. Soğuk Savaş’ın bitiminden sonar Doğu Bloku’nun çöküşüyle, Batı Avrupa’ya kendi güvenliğini sağlama hem de Avrupa kıtasının tamamını bir araya getirme adına yeni bir fırsat ortaya çıkmıştır.

Diğer bir örnek ise Alpan'ın çalışmasında değindiği üzere Fischer'in Türkiye'yi desteklemesidir. Türkiye'nin AB üyesi olmak istemesine yönelik görüş geliştiren Fischer, Meksika gibi bir ülkenin, etnik, dinsel ve sosyo-ekonomik açıdan ABD'nin nüfusunda oldukça farklı bir ülke eyaletinde olmak istemesi gibi, Türkiye'nin de AB ülkelerinden birçok yönüyle farklı bir ülke olması bağlamında, üyeliğinin desteklenmesi gerektiğini; bu durumun normal olduğunu ifade etmiştir (Alpan, 2015: 6).

Türkiye'nin desteğini alma görüşü ve Fischer'in bu konudaki yapıcı dış politikası Almanya'yı siyasi olarak etkilemesi yönüyle değerlendirilebilir. Alpan'ın ele aldığı gelişmelerden biri de Fischer'in dış politikasında Batı merkezli ikili karşıtıların olduğu ve dışlayıcı ontolojiden beslendiği üzerinedir (Alpan, 2015: 7). Bu görüşe göre Fischer, Batı'yı merkezine alarak dış politikadaki süreci yönetmeye çalışan bir politikacı duruşunu sergilemiştir. Ancak dikkate alınabilecek bir diğer faktörde, Birdişli'nin de aktardığı üzere Fischer'in “*Risiko Deutschland: Krise und Zukunft der Deutschen Politik*” adlı eserinde bahsedilen Almanya'nın özellikle 1990 yılında birleşmeden sonra kendi yoluna dönmesi hakkındaki görüşlerini uyguladığı şeklinde yorumlanmıştır (Birdişli, 2019: 361). Bu görüşler üzerinden Fischer'in genel bağlamda değerlendirmesinin ve dış politikaya yansıtmasının henüz ilk adımları olduğu da vurgulanabilmektedir. Bu çerçevede daha önceki yıllarda CDU-FDP koalisyon hükûmetinin yönetiminde barışçıl metotlardan ziyade askeri güç kaynaklı metotların daha ağır bastığından bahsedilebilmektedir. Fischer ise, Almanya'yı “Almanya Sorunu” ama bunu meşru şekilde tatbik etme politikaları uygulamıştır. Böylece diğer ülke örnekleriyle ilişkilerinde de görüldüğü üzere Kırmızı-Yeşil koalisyon hükûmeti attığı, stratejik adımlarıyla Almanya'yı barışçıl bir ülke olarak göstermeyi başarmıştır.

3. Fischer'in 1998-2005 Yılları Arasındaki Hükümet Görüşlerinin 1998 Öncesi ve 2005 Sonrası ile Karşılaştırılması

Joschka Fischer'in Almanya'nın dış politikasını değerlendirirken karşımıza çıkan önemli adımları, 1998 yılında yeni Dışişleri Bakanı olduğu anda verdiği tepkilerle ölçülebilir. Bu durum dünya genelinde yaşanan gelişmelere bağlı tezleriyle açıklanabilmektedir. Örneğin 1998 yılında Fischer'in Dışişleri Bakanı görevine başladığı anda en önemli tepkilerinden biri, etnik açıdan ahlaki sorumluluklara uygun hareket etmesidir. Fischer, Sırbistan'ın Kosovalı insanları anavatanlarından zorla sürgün etmesi ve onları öldürmesi karşısında, bu saldırıları durdurması için şiddetli bir tepki vermiştir. Fischer bu tepkiyi veren birkaç Alman politikacıdan biridir (Dempsey, 2013: 15).

Almanya'nın dış politikadaki tutumuna İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş sonrasında bakıldığında “Barış ve uzlaşma için askeri güç kullanılması mı yoksa sivil güç kullanılması mı başarılı bir sonuç getirmiştir?” sorusu; Sakar ve Kaymaz'ın çalışmalarında da ifade edildiği üzere, Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünya sahnesinde tekrardan kendisini konumlandığı bir önemli tarihi zaman dilimidir. Sonuçta zamanın büyük güçleriyle onların dış politikalarını da değerlendirme aşamasında barışçıl bir yön ile “sivil güç” olarak dış politikasını konumlandırmıştır. Alman siyaset bilimcileri tarafından bu yönde görüşlere değinilse de bazı tarihi süreçlerde şiddetin de ön plana çıktığı görülmüştür. Ancak genel olarak uygulanan bu sivil güç dış politikası yapıcıdır, barışı ve istikrarı getirmiştir. Sırp askeri güçleri ve sivil güçleri savaşın ilk yıllarında gerek komşu ülkelerden gerek BM gibi uluslararası örgütlerden askeri manada önleyici operasyonlar gelmediğinden savaşın ilk yılları çok şiddetliydi. Yapılan uyarılara rağmen savaştaki şiddet artmış, nihayet Kosova'da Sırp'lar ağır bir bombardımana tâbi tutulduktan sonra savaş sona ermiştir.

Araştırma özelinde ise 1990'lı yılların sonrasına değinmek gerekmektedir. Çünkü bu tarihlerde dış politika için yeni bir arayış süreci başlamıştır. “Sivil Güç” prensibinden yola çıkılarak Alman dış politikasının geliştirilmesi düşüncesinde yenilenme ihtiyacı görülmüş, ancak yeni kimlik tartışmaları yaşanmıştır. Bu şekilde yeni bir rol arayışı başlamıştır. “Sivil Güç” prensibi ise genel bağlamda 1990'lardan önce doğrudan aranan bir kavram olmamıştır. Sadece bu bağlamda etkin çalışmalar, ciddi görevleri de üstlenen François Duchene tarafından geliştirilmiştir. Duchene Avrupa topluluğunu, güçlü bir ekonomi zemininde inşa etmiştir. Duchène'in sivil iktidar kavramı, diğer bir deyişle sivil güce verdiği değer normalde düşünülenden daha yaygın varsayımları paylaşmaktadır. Bu yaygın varsayım tam da şudur: Duchène, uluslararası politikaya ortak sorumluluk duygusu ve sözleşmeli politika yapılarını getirmeye isteklidir, yani sivil toplumun değil uluslararası toplumun güçlendirilmesini hedeflemektedir. Ayrıca Duchène Avrupa'nın eski çağlardaki savaş ve dolaylı şiddet süreçlerini aşmasını istemektedir (Yasar; 2021).

Ancak yine Alman dış politikasında 1990'lı yıllarda ciddi kırılmalar/dönüşümler görülmüştür. Çünkü Orta Avrupa'da, Yugoslavya'nın yıkılması sırasında insani krizler açısından ciddi sorunlar yaşamıştır. Bölge genelinde ülkelerin de proaktif tutum sergilemeleri bu ciddi Kosova krizinin bir sonucudur. Diğer yandan Almanya yine 1990 yıllarının başında yaşanmış olan Körfez Krizi sırasında da askeri operasyonlara katılmamıştır. Birçok müttefik Almanya ordusunun (Bundeswehr) savaşa katılmamasını ciddi şekilde eleştirmiştir (Sakar ve Kaymaz, 2020: 75-79). Bu şekilde 1990'lı yıllardaki dış politika Almanya için incelendiğinde, Siyah-Sarı koalisyon hükûmetinin yani Birlik Partisi (CDU-CSU ve Liberal Parti FDP) koalisyon hükûmetinin geçiş dönemini sağladığını, sivil güç temelini sağlamlaştırdığı görülmektedir. Ancak bu görüşlerin ve değerlendirmelerin çok boyutlu dış politika yaklaşımını desteklemesine rağmen, ayrıca etkinliği olsa da yeterli değildir. Bilhassa ülkele-

rin bu zaman diliminde savaş süreçlerine tanıklık etmesi, ancak askeri operasyonların olmasından dolayı, Almanya'nın 1998 yılına kadar net bir değişim göstermemiştir. Ayrıca Kurtbağ'ın çalışmasında da belirtildiği üzere, 1983 yılında iktidara gelen Hristiyan Birlik Partisi ve Liberal Parti koalisyon hükûmeti bu dönemde artış gösteren nükleer karşıtı hareketleri bastırmıştır (Kurtbağ, 2007: 166). Bu olumsuz durum ise nükleer destekçisi olmanın ve dolayısıyla da savaşları tetikleyen görüşlerin yaygınlaşmasına neden olması açısından ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Dolayısıyla Almanya'nın dış politikada net bir değişim çizgisini ifade ettiği ya da gösterdiği uygulamaların dönüm noktası, 1998 yılında Sosyal Demokrat-Yeşiller Partisi'nin beraber iktidara gelmesiyle başlamıştır. Almanya'nın pasif bir dış politikadan ziyade aktif bir politikaya yöneleceği konusu, dönemde yoğun bir şekilde iç ve dış kamuoyunda sorgulanmıştır. Alman dış politikası içinde önemli kırılmaların görülebileceği gelişmeler, 1998 ile 2005 arası iki dönem iktidar olan Kırmızı-Yeşil koalisyon hükûmeti zamanında gerçekleşmiştir.

Fischer'in görüşlerine ve hükûmetin etkilerine bağlı kalındığında 1998-2005 yılları arasında Almanya'nın dış politikası, ahlaki sorumluluklar, insanı yaklaşımlar, etik uygulamalar gibi belirli kategorilerle açıklanmaktadır. Burada özellikle de insancıl tutum önemlidir. II. Dünya Savaşı'nın ardından geçen 60. yıldönümünde Uluslararası Auschwitz Komitesi'nin düzenlediği 27 Ocak 2005 tarihinde Berlin'de düzenlenen anma etkinliklerinde Başbakan Gerhard Schröder'in konuşması dikkat çekmektedir. Schröder bu konuşmasında *“Savaş ve savaş sonrasındaki bellek, izdiüşümü olan tarih, Alman Anayasası'nın parçasıdır. Buna göre zor da olsa anımsamanın ulusal kimliklerde, değiştirilemez gerçek olduğu bilinebilir. Almanya'nın sorumlulukla yüzleşmeye devam edeceğini”* belirtmiştir (Kışmir, 2019: 55). Savaş sürecinden alınan derslerle birlikte Almanya'nın Schröder yönetimi sırasında daha yapıcı şekilde durması, ifade edilen açıklamalarıyla da belirtildiği gibi, Almanya'nın yüzleşmesi

gereken sorumlulukların bilincinde olmasına işaret etmesiyle değerlendirilmektedir. Bu konuda 2005 yılından sonraki ilk süreç ve yönetim değerlendirmesi incelendiğinde, 1998-2005 yılları arasındaki süreçle bağlantılı olduğu söylenebilmektedir.

2005 yılı sonrasında bu konu birçok kez gündeme gelmiştir. Schröder ve Fischer hükûmetinin Almanya için mücadele göstermesi üzerinden yapılan açıklamalar, sorumlulukların yerine getirilmesindeki eksikliklerle ilgili yorumlanmıştır. Bunların yanı sıra dış politikada yaşanan gelişmeleri değerlendiren Fischer'in görüşleri de önemlidir. Forsberg'in çalışmasında da ifade edildiği üzere Fischer, dış politika açısından Almanya'yı değerlendirirken Merkel'in politikasındaki değişikliklere odaklanmıştır. Politikalarını küçük adımlarla tanımlaması, stratejik tehditlerin artmasından kaynaklıdır. Çünkü doğrudan yüzleşme olarak nitelendirdiği bu gelişmeler açısından Fischer, dış politikanın da farklı modellerle karşımıza çıktığını ifade etmiştir. Ayrıca bu tür görüşlerini Fischer, Almanya'nın Ukrayna krizine yönelik olarak Rusya'nın Kırım'ı ilhakına ve Ukrayna'nın doğusundaki savaşa verdiği yanıtla açıklamaktadır. Bu yönde Rusya eylemini kınarken yaptırım uygulama isteğini de ön plana almaktadır, bu gelişme Almanya için önem arz etmektedir. Çünkü Almanya, Rusya'yı Avrupa'daki baş muhatabı olarak görmektedir (Forsberg, 2016: 36-37). Almanya'nın dış politikasında yaşanan değişimlere verilen örnek ve Almanya'nın 2005 yılı sonrasında Fischer'in görüşlerine ve Schröder'in sorumluluk anlayışına yönelik değerlendirmeler, araştırmada yorumlarla açıklanmıştır. Çok rahatlıkla ifade edilebileceği üzere Almanya, pek çok Avrupa ülkesinden farklı bir dış politika izlemektedir. Politikası ise hem bugün geldiği aşamayla hem de siyasal ve ekonomik geleceğiyle ilişkilendirilerek incelenmiştir. Makalede de görüldüğü üzere, Almanya'nın 1998 öncesinden ve 2005 sonrasında farklılıkları dikkate alındığında, 1998-2005 yılları arasındaki koalisyon yönetimi ve dış politika yapısı önemli bir yere sahiptir.

Sonuç

Almanya'nın dış politikasının birtakım kategori, gelişme ve değerlendirme içinde niteliği, konumuz gereğince dış politikanın tamamen farklı bir yön kazanmasıyla yorumlanmıştır. Bu çalışma kapsamında, gelişmelerin en önemli adımı olarak kabul ettiğimiz 1998-2005 yılları arasındaki politikalar incelenmiştir. Burada Schröder ve Fischer koalisyon hükûmetinin yönetim anlayışı, özellikle de dış politikada önemli adımlar atan Joschka Fischer beyanatlarıyla gözler önüne serilmiştir. Örnek çalışmalar ve görüşler, dış politikada Fischer'in 1998 yılında Almanya Dışişleri Bakanı olarak göreve başlamasıyla birlikte ele alınabilmektedir. Dış politikada ilk önce birtakım konuları derinlemesine inceleyen Fischer, özellikle yönetimin iyileştirilmesine odaklanmıştır.

Alman halkı için refah, sosyal adâlet, eşitlik gibi temel politikalar, 1990'lı yılların politikalarından farklılıklar içermesi bakımından da çok önemlidir. Fischer, 1990'lı yılların hükûmetinin dış politikadaki görüşlerine karşı bir dış politika profili çizmiştir. Barışçıl bir politika yaklaşımı, insancıl uygulamaların dış politikada gösterilmesi gerektiğiyle açıklanmıştır. Nükleer silahlara karşı durma, etnik durumlardan kaynaklı savaşların yaşanmasında ciddi yaptırım teklifinde bulunma gibi temel faktörler, Fischer'in Almanya için dış politikada farklı bir duruş sergilemesine ortam hazırlamıştır. Fischer bu tür çalışmaları gerçekleştirme sürecinde öncelikle başka ülkelerle ilişkileri güçlendirme ve aynı zamanda bu ülkelere destek sağlama, mağdur olan tarafların yanında olan bir politika benimseme, savaşa karşı kararlılıkla duran uygulamalarıyla, bütün dünyanın taktirini kazanmış, dış politikasında denge kurmaya özen göstermiştir. Almanya, II. Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemler ve Soğuk Savaş'tan sonra çizeceği politikalarla, 1998 yılına kadar aktif/dominant siyasi adımlar atmamıştır. Avrupa Birliği ülkeleri, Almanya'nın bu tu-

tumu için bazı değerlendirmeler yapmıştır. Başta ezeli rakibi Fransa, Almanya'nın yayılcı ve militarist bir dış politika izlememesi, sivil gücünü öne çıkarması gerektiğine dair değerlendirmeleri sık sık yapmıştır. Kırmızı-Yeşil koalisyon hükûmeti, Kosova'ya asker göndermiş ama Irak savaşında ABD'nin politikalarını eleştirerek, hegemon gücü büyük bir şaşkınlığa uğratmıştır.

Almanya'nın genişleme politikası bu yönde ifade edilebilecek çalışmalardan da biridir. Dolayısıyla bu tür bir hedef doğrultusunda Almanya, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyesi olmasına ve Filistin için fikir belgesi geliştirmesine kadar devam eden sonuçla bütünlük kazanmıştır. Buna göre asıl çalışmalar ve uygulamalar, 1990'lı yıllardan sonra hükûmetin özellikle askeri ya da sivil güç üzerindeki faaliyetlerini, Almanya'nın dış politikasını yetersiz görmesiyle başlamıştır.

Almanya'nın yeni bir kimlik yaratma mücadelesi, 2005 yılından sonra da politikaların diğer Avrupa Birliği ülkelerinden farklı olmasına ortam hazırlamıştır. Bu açıdan ise 1998-2005 yılları arasında çok boyutlu ve yönlü bir politikayı gerçekleştirme arayışı, 1990'lı yıllarda yaşanan reel sosyalizm krizlerini ortadan kaldırmaya bağlı bir uğraştır. Bu süreçten sonra da Almanya dış politikada daha tutarlı adımlar atmış, ancak Schröder ve Fischer koalisyon hükûmetinin bazı konularda çalışmalarının eleştirildiği de yine araştırmada değerlendirilen unsurlardan biridir.

Kaynakça

Alpan, B. (2015). Bir İmkân Olarak Avrupalılık Kimliği: Türkiye-AB İlişkileri Tartışmaların Neresinde?, *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 23(2), 5-26.

Ayvaz, E. (2017). Almanya Federal Meclis Seçimleri (Sağ Popülizmin Normalleşme Tehlikesi), SETA.

Birdiqli, F. (2019). Alman Stratejik Kültürü'nün Dönüşümü ve Almanya'nın Uluslararası Politikaya Proaktif Katılımı. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 8(2), 359-379.

Brummer, K. & Oppermann, K. (2021). Germany's Foreign Policy after the End of the Cold War: "Becoming Normal?". *Oxford Handbooks*, p. 1-27.

Büyükbay, C. (2017). Almanya'nın AB İçerisindeki Liderlik Rolü: Uluslararası Krizler Bağlamında Dış Politikada Süreklilik ve Değişim. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 19-38.

Canbolat, İ. (2014), *Avrupa Birliği ve Türkiye, Uluslarüstü Sistemle Ortaklık*, Alfa Aktüel Yayınları, 6. Baskı, Bursa, s. 29.

Çalışır, H. (2017). Filistin-İsrail Çatışmasının Almanya-İsrail İlişkileri Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *İsrailiyat: İsrail ve Yahudi Çalışmaları Dergisi*, 1, 105-127.

Dağ, D. (2019). Türkiye'den Göçün Türkiye-(Federal) Almanya İlişkilerine Etkisi (1961-2000). (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Dempsey, J. (2013). Why Germany Needs to Act Strategically, Merkel's Unfinished Business. Carnegie Europe.

Fischer, J. (2010). From Confederacy to Federation-Thoughts on the Finality of European Integration. Berlin: Humboldt University.

Fix, L. & Keil, S. (2017). Berlin's Foreign Policy Dilemma: A Paradigm Shift in Volatile Times. Europe Analysis Series, February 16nd.

Forsberg, T. (2016). From Ostpolitik to 'Frostpolitik'? Merkel, Putin and German Foreign Policy Towards Russia. *International Affairs*, 92(I), 21-42.

Grant, C. (2005). Germany's Foreign Policy: What Lessons Can Be Learned From The Schröder Years?. Centre for European Reform.

Gross, E. & Gross, E. (2009). The Europeanization of National Foreign Policy? (pp. 1-28). Palgrave Macmillan UK.

Harnisch, S. (2001). Change And Continuity In Post-Unification German Foreign Policy. *German Politics*, 10(1), 35-60.

Hekimler, O. (2007). Birleşme Sonrasında Federal Almanya'nın Yeni Avrupa Vizyonu. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul,

İnat, K. (2009). Birleşme Sonrasında Almanya'nın Dış Politikası: "Normalleşme"nin Son Adımları. *Bilgi*, 18, 1-37.

Joerges, C., Mény, Y., Weiler, J.H.H. (2000). The Fischer Debate: The Bright Side. Italy: European University Institute Badia Fiesolana.

Kişmir, G. (2019). Almanya'da II. Dünya Savaşı Sonrası Yaşanan Bellek Patlamasına Tarihi Bakış. *SEFAD*, 41, 49-62.

Kurtbağ, Ö., Eleştirel Uluslararası İlişkiler Yaklaşımları Çerçevesinde Amerikan Dış Politikasının Analizi-Hegemonya Söylemi ve Amerikan Muhafazakâr Sağı (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Müller, P. (2010). German Foreign Policy and The EU's Collective Conflict Resolution Policy in the Middle East-Between National Projection and EU Adaptation, Institute for European Integration Research, 1-22.

Rudolf, P. (2004). German Foreign Policy and Transatlantic Relations. Working Paper, p. 3-15.

Sakar, M.S. & Kaymaz, M. (2020). Alman Dış Politikasının Sivil Yüzü ve Kültür Politikaları, Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi, 3(1), 73-88.

Sterzing, C., Böhme, J. (2002). German and European Contributions to the Israeli-Palestinian Peace Process, (Ed). Volker Perthes, Heinrich-Böll-Stiftung Wissenschaft und Politik, Berlin.

Szymański, A. (2007). Germany and the Question of Turkey's Membership in the European Union. The Polish Institute of International Affairs, (4), p. 25-40.

Şahin, B. (2023) Neorealist ve Neoliberal Kurumsalcılık Açısından Kırmızı-Yeşil Koalisyon Hükûmeti'nin Güvenlik Politikalarının Analizi (Doktora Tezi). 120-125.

Thoene, U. (2014). Weimar Germany's Foreign Policy and the Protection of Minorities: The Case of the German Minority in Poland, *Historia Caribe*, IX (25), 49-70.

Veit, W. (2006). Zwischen Realpolitik und Historischer Verantwortung. Zur Aussenpolitik der Rot-Grünen Koalition in Deutschland, *Internationale Poli-*

tik und Gesellschaft, 1, s. 46-64.

Yasar, C. (2021), Normatif Güç Avrupa: Çelişkili Bir İfade mi? <https://www.kureselsiyaset.org/normatif-guc-avrupa-celiskili-bir-ifade-mi/>(Erisim Tarihi: 20.09.2023).

Zapf, U. (2001). Perspektiven Einer EU Erweiterung. Südost Europa Mitteilungen.